

LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTERIJA

GENETIŠKAI MODIFIKUOTŲ ORGANIZMŲ VALDYMO PRIEŽIŪROS KOMITETO POSĖDŽIO PROTOKOLAS

2006 m. vasario 8 d. Nr. D4-9

Vilnius

Posėdžio pirmininkas – Aleksandras Spruogis

Posėdžio sekretorė – Neringa Šarkauskienė

Dalyvauja: A.Spruogis, Aplinkos ministerijos sekretorius; D. Lygis, Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos departamento Genetiškai modifikuotų organizmų skyriaus vedėjas; N. Šarkauskienė, Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos departamento Genetiškai modifikuotų organizmų skyriaus vyr. specialistė; G. Blažauskienė, Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos departamento Genetiškai modifikuotų organizmų skyriaus vyr. specialistė; L. Kučinskaitė, Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos departamento Genetiškai modifikuotų organizmų skyriaus vyr. specialistė; G. Jodinskas, Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos departamento Genetiškai modifikuotų organizmų skyriaus vyr. specialistas; O. Pivorienė, Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos departamento Genetiškai modifikuotų organizmų skyriaus vyr. specialistė; R. Gabrilavičius, LMI Miško genetikos ir atkūrimo skyriaus vedėjas; A. Gutkauskas, VšĮ „Tatulos programa“ tarybos pirmininkas; V. Jarošienė, Valstybinės maisto ir Veterinarijos tarnybos Maisto skyriaus vyr. specialistė; S. Jasius, ŽŪM Maisto saugos ir kokybės departamento direktorius, Vyšniauskas (atstovavo S. Juodvalki, LVA viceprezidentą); Ž. Kazakevičienė, NVTAT Maisto produktų ir rekreacinių paslaugų skyriaus vedėja; A. Lugauskas, Lietuvos mikrobiologų draugijos pirmininkas; A. Paulauskas, VDU GMF Biologijos katedros vedėjas; V. Rančelis, VU Botanikos ir genetikos katedros profesorius; A. Sliesaravičius, LŽŪU Augalininkystės katedros vedėjas; A. Svirskis (atstovavo V. Žekoniene, LEŽ asociacijos tarybos pirmininke); R. Adomaitytė, RMC Higieninės ekspertizės skyriaus chemikė; B.Basiulienė, NVL GMO tyrimų skyrius; Z. Bitvinskaitė, AM Miškų departamento Miškininkystės skyriaus vyr. specialistė; N. Tuzinienė, LSD Pirmojo standartizacijos skyriaus vyr. specialistė (atstovavo V.J. Jocienė); V. Jurgelevičius, NVL GMO tyrimų skyriaus vedėjas; A. Kaučikas, LVVP Preparatų inspekcijos viršininko pavaduotojas; L. Nečajeva, VAAT Augalų karantino skyriaus vedėja; R. Valatkevičius, VAAT karantino skyriaus vyresn. specialistas; R. Rudauskaitė, RMC Maisto saugos skyriaus vedėja (atstovavo R. Mikulskienė); N. Stankevičienė, LVVPI Pašarų kontrolės skyriaus vedėja; L.Kalėdienė, Vilniaus universiteto GMF docentė ir GMO Ekspertų komiteto sekretorė; E. Karbauskienė, Žemės ūkio rūmai; L. Vaičiūnienė, AM Europos Sąjungos reikalų koordinavimo skyriaus vedėja.

Darbotvarkė:

1. Lietuvos žemdirbystės instituto genetikos ir fiziologijos laboratorijos apžiūra.
2. Lietuvos žemdirbystės instituto pranešimo dėl leidimo ribotai naudoti genetiškai modifikuotus mikroorganizmus svarstymas. GMO ekspertų komiteto išvados (L. Kalėdienė).
3. Lietuvos pozicijos suformavimas dėl Kipro Respublikos pagal EB sutarties 95 straipsnio 5 dalį pateikto pranešimo Nr. SG/2005/A/9036 dėl nacionalinių nuostatų, kuriomis prekybų centrų reikalaujama genetiškai modifikuotų organizmų turinčius arba iš jų pagamintus maisto produktus lentynose išdėlioti atskirai nuo kitų maisto produktų (D. Lygis).
4. Genetiškai modifikuoto maisto rinkos kontrolės rezultatų pristatymas ir aptarimas (V. Jarošienė).
5. NVL GMO tyrimų skyriaus veiklos rezultatų pristatymas ir problemos (V. Jurgelevičius).
6. Genetiškai modifikuotų augalų rinkos kontrolės rezultatų pristatymas ir aptarimas (L.Nečajeva).
7. Genetiškai modifikuotų pašarų produktų rinkos kontrolės rezultatų pristatymas ir aptarimas (N.

Stankevičienė).

8. Kiti klausimai.

2. SVARSTYTA. Lietuvos žemdirbystės instituto pranešimo dėl leidimo ribotai naudoti genetiškai modifikuotus mikroorganizmus svarstymas. GMO ekspertų komiteto išvados.

LŽI Genetikos ir fiziologijos laboratorijos vedėja I. Pašakinskienė pristatė pranešimą ir supažindino GMO valdymo priežiūros komiteto narius bei stebėtojus su laboratorijos veikla, istorija ir tyrimų programomis.

GMO valdymo priežiūros komiteto nariai, stebėtojai ir ekspertai apžiūrėjo Genetikos ir fiziologijos laboratoriją, įvertino laboratorijos patalpų atitikimą pirmai genetiškai modifikuotų mikroorganizmų naudojimo klasei.

GMO ekspertė L. Kalėdienė pristatė GMO ekspertų komiteto išvadas dėl Genetikos ir fiziologijos laboratorijoje naudojamų genetiškai modifikuotų mikroorganizmų rizikos įvertinimo:

Lietuvos žemdirbystės institute atliekami javų ir daugiamečių žolių fiziologiniai, genetiniai, biotechnologiniai tyrimai bei selekcinės medžiagos kūrimas. Instituto veikloje naudojami recipientiniai *Escherichia coli* kamienai, kurie yra laukinio tipo K-12 ir B kamienų dariniai (**DH5αF⁺**, **JM107**, **GM2163**), bei vektoriai **pUC57**, **pART27**, **pNOV2819** klonuoti į recipientines ląsteles yra plačiai aplinkoje paplitusių mikroorganizmų dariniai, kurie yra praradę patogeniškumo veiksnius ir todėl nekelia pavojaus žmonėms ir gyvūnams. Šie kamienai turi daugybines mutacijas, yra jautrūs aplinkos veiksniams ir neprisitaikę augti įprastoje aplinkoje. Minėtų kamienų augimui reikia specialių mitybos terpių, kurių įvairovė priklauso nuo atskirų kamienų biocheminių savybių. Palaikyti optimalias mitybos sąlygas įmanoma tik laboratorinėmis sąlygomis. Žemdirbystės instituto paraiškoje nurodyti GMM bus naudojami tik kaip molekulinės biologijos įrankis DNR fragmentų padauginimui.

Darbe naudojami vektoriai vertinami kaip nejudrūs, todėl genų perdavimo galimybės yra labai ribotos. Bet kuriuo atveju, aplinkoje nėra specialių sąlygų, kurios skatintų genų pernešimą, o patekę į aplinką pastarieji yra natūraliai suardomi.

Paraiškose išvardinti GMM yra priskirtini pirmai genetiškai modifikuotų organizmų pavojingumo klasei. Recipientiniai mikroorganizmų kamienai nėra patogeniški, turi ribotas išlikimo ir dauginimosi galimybes.

NUTARTA:

1. kad LŽI Genetikos ir fiziologijos laboratorija atitinka genetiškai modifikuotų mikroorganizmų pirmai klasei keliamus reikalavimus;
2. pritarti dėl leidimo išdavimo ribotai naudoti genetiškai modifikuotus mikroorganizmus LŽI Genetikos ir fiziologijos laboratorijai.

3. SVARSTYTA. Pozicija dėl Kipro Respublikos pagal EB sutarties 95 straipsnio 5 dalį pateikto pranešimo Nr. SG/2005/A/9036 dėl nacionalinių nuostatų, kuriomis prekybų centrų reikalaujama genetiškai modifikuotų organizmų turinčius arba iš jų pagamintus maisto produktus lentynose išdėlioti atskirai nuo kitų maisto produktų.

D. Lygis pristatė GMO valdymo priežiūros narių bei suinteresuotų institucijų pozicijas dėl Kipro Respublikos pranešimo ir informavo, kad ateityje šis klausimas Europos Komisijoje gali būti svarstomas ir todėl būtina nuspręsti kokia bus Lietuvos pozicija.

GMO valdymo priežiūros komiteto nariai balsavo dėl Kipro Respublikos pagal EB sutarties 95 straipsnio 5 dalį pateikto pranešimo Nr. SG/2005/A/9036 dėl nacionalinių nuostatų, kuriomis prekybų centrų reikalaujama genetiškai modifikuotų organizmų turinčius arba iš jų pagamintus maisto produktus lentynose išdėlioti atskirai nuo kitų maisto produktų. Dauguma narių susilaikė.

GMO valdymo priežiūros komiteto nariai balsavo kokia šiuo klausimu būtų Lietuvos pozicija, ar reikia Lietuvoje genetiškai modifikuotiems produktams atskirų lentynų. Dauguma narių balsavo prieš.

NUTARTA:

1. Susilaikyti dėl Kipro Respublikos pagal EB sutarties 95 straipsnio 5 dalį pateikto pranešimo Nr. SG/2005/A/9036 dėl nacionalinių nuostatų, kuriomis prekybų centrų reikalaujama genetiškai modifikuotų organizmų turinčius arba iš jų pagamintus maisto produktus lentynose išdėlioti atskirai nuo kitų maisto produktų.
2. Apsvarstyti galimybę kreiptis į Europos Komisiją dėl pasiūlymo kiekvienai šaliai spręsti savarankiškai dėl atskirų lentynų genetiškai modifikuotiems produktams bei ženklavimo.

4. SVARSTYTA. Genetiškai modifikuoto maisto 2005 m. rinkos kontrolės rezultatų pristatymas.

VMVT maisto produktų inspektoriai, vykdydami importuojamų iš trečiųjų šalių maisto produktų, kuriuose galėtų būti GMO, kontrolę, atrinko ir pristatė į NVL GMO tyrimų skyrių iširti 58 sojos ir kukurūzų maisto produktų mėginius genetinei modifikacijai nustatyti, iš jų 5 mėginiai buvo paimti iš rinkos įmonių. Nustatyta, kad 18 mėginių aptikta genetiškai modifikuotų organizmų, tačiau jų kiekis neviršijo nustatytos ribos, 1 mėginys (šokoladas, Lenkija) viršijo ES reglamentais įteisintą ribą – 0,9 proc., todėl buvo sustabdytas šokolado tiekimas į rinką, kol bus teisingai paženklintas.

Per 2005 metus VMVT specialistai patikrino 413 maisto produktų parduotuves ir 206 gamybos įmones dėl GM maisto produktų naudojimo gamyboje, ženklavimo bei atsekamumo kontrolės. Lietuvos rinkoje didėja parduodamų genetiškai modifikuotų maisto produktų asortimentas. Parduotuvėse prekiaujama įvežamais iš Vokietijos, Belgijos Estijos 18 pavadinimų augaliniais aliejais, kurie pagaminti iš genetiškai modifikuotų sojų pupelių ir 6 pavadinimais margarinais. Rinkoje minėti maisto produktai paženklinėti teisės aktų nustatyta tvarka. Buvo nustatyti pažeidimai konditerinių gaminių gamybos įmonėse, kurie konditerinių gaminių gamyboje naudoja augalinį sojų aliejų, pagamintą iš genetiškai modifikuotų sojų pupelių, tačiau pagamintų produktų ženklavimo etiketėse nenurodė, kad buvo naudojamas minėtas aliejus. Tokių maisto produktų realizacija buvo sustabdyta, atsakingiems darbuotojams taikytos administracinės nuobaudos.

NUTARTA: Pritarti ataskaitai.

5. SVARSTYTA. NVL GMO tyrimų skyriaus 2005 m. veiklos rezultatų pristatymas

NVL GMO tyrimų skyriaus (laboratorijos) veiklos rezultatus už 2005 m. Pristatė V. Jurgelevičius.

Pagrindė tiriami sojos, kukurūzų ir rapsų produktai. Yra užsakovų iš Rusijos, kurie prašo iširti tam tikrus produktus (dažniausiai – sojos).

Buvo pristatyti akredituoti GM sojų ir kukurūzų metodai bei šiuo metu akredituojami GM rapsų metodai.

2005 m. viso buvo atlikta 146 GMO tyrimai, iš jų : sojų produktų – 98, kukurūzų produktų – 33, rapsų produktų – 12, kitų – 3. Iš minėtų tyrimų buvo: inspekciniai – 58, komerciniai – 34, kvalifikacijos tikrinimo -8, aplinkos – 8, pašarų – 38. GMO nerasta 131 mėginyje, nuo 0,1 % iki 0,9% rasta 3 mėginiuose nuo 0,9 % iki 5 % rasta 4 mėginiuose, nuo 5 % ir daugiau rasta 8 mėginiuose.

NUTARTA: Pritarti ataskaitai.

6. SVARSTYTA Genetiškai modifikuotų augalų 2005 m. rinkos kontrolės rezultatų pristatymas

Genetiškai modifikuoto augalų 2005 m. rinkos kontrolės rezultatus pristatė L. Nečajeva.

Pagal Žemės ūkio ministro įsakymą 3D -515, VAAT įpareigota registruoti GM produktų siuntas kompiuterinėje duomenų bazėje, informuoti Valstybinę sėklų ir grūdų tarnybą bei Aplinkos ministeriją apie nurodytų produktų siuntas.

Buvo pristatytos GMAA rinkos kontrolės problemos susijusios su teisės aktais: 1) žemės ūkio ministro įsakymo Nr. 515 punktas 1.1.1 nurodo, kad Valstybinei augalų apsaugos tarnybai pavedama tikrinti pasienyje įvežamus iš trečiųjų šalių neskirtus žmonių maistui ir gyvūnų pašarams genetiškai modifikuotus augalus ir augalinius produktus, **kuriems būtina fitosanitarinė kontrolė**, bei genetiškai modifikuotų žemės ūkio, daržo, sodo ir dekoratyvinių augalų dauginamąją medžiagą;

2) vadovaujantis Žemės ūkio ministro įsakymu Nr. 3D-264 patvirtintu augalų, augalinių produktų ir kitų objektų, kurių fitosanitarinė kontrolė būtina, sąrašu **genetiškai modifikuotų augalų kontrolė negalima, nes jis susijęs ne su augalų genetinė modifikacija, o su augalų ligomis.**

Taip pat buvo pristatytos problemos susijusios su krovinių dokumentacija bei problemos susijusios su mėginių ėmimu laboratoriniams GMO tyrimams.

L. Nečajeva pasiūlė:

1. Pataisyti galiojančius Lietuvos Respublikos teisės aktus, reguliuojančius žmonių maistui ir gyvūnų pašarams neskirtų GM augalų, augalinių produktų ir dauginamosios medžiagos rinkos kontrolę.
2. Patikslinti dokumentacijos reikalavimus vežėjams.
3. Pakeisti mėginių ėmimo genetinės modifikacijos tyrimams tvarką.
4. Sukonkretinti kontroliuojamų GM produktų sąrašą.
5. Užbaigti genetiškai modifikuotų aukštesniųjų augalų duomenų bazės suderinimo su AM centre

genetiškai modifikuotų organizmų duomenų baze darbus.

NUTARTA: pritarti L. Nečajevos pasiūlymams.

7. SVARSTYTA. Genetiškai modifikuotų pašarų produktų 2005 m. rinkos kontrolės rezultatų aptarimas.

Genetiškai modifikuoto pašarų 2005 m. rinkos kontrolės rezultatus pristatė N. Stankevičienė.

Visi pašarai importuojami į Lietuvą yra saugūs. Pašarų importo kontrolė iš trečiųjų šalių vyksta pagal parengtus reikalavimus. Importuotojas prieš 24 val. Pateikia užpildytą tam tikrą lapą (jei yra GMO užrašo). Pagal pašarų ir stebėsenos programą yra tikrinama kas dešimta siunta. Yra tiesioginis priėjimas prie pasienio duomenų bazės. Kol mėginys tikrinamas (NVL), pašarų siunta stovi. Jei nustatoma GMO daugiau nei 0,9 % turi būti paženklinta, jei neviršija – ženklinti nereikia.

2005 m. importuojamų pašarų produktų GMO kontrolė – atlikta 41 tyrimas, iš jų rasti 3 ženklinimo neatitikimai. Tada siunčiamas raštas tiekėjams ir toliau siunta jau platinama su lydraščiu, kuriame paženklinta GMO. Su atsekamumu problemų nebuvo. Ženklinime raidės nei didelės, nei mažos ir nebuvo neperskaitomų etikečių.

NUTARTA: pritarti ataskaitai.

8. SVARSTYTA. Kiti klausimai

D. Lygis informavo Komiteto narius, kad Aplinkos ministerija gavo pranešimą dėl GM bulvės auginimo eksperimento tikslams ir kad šio pranešimo SNIF išsiųstas GMO valdymo priežiūros komiteto nariams.

L. Nečajeva informavo GMO valdymo priežiūros komiteto narius, kad laukai prie Vokės, kur planuojama atlikti bandymą, užkrėsti bulvių ligomis.

Minėta vieta sukėlė abejonių ir kitiems priežiūros komiteto nariams, todėl buvo pasiūlyta, kad pranešėjai bandymui su bulvėmis paieškotų alternatyvių vietų.

NUTARTA: Išnagrinėti GMO valdymo priežiūros komiteto narių pateiktus pasiūlymus dėl Vokės ir teisės aktų nustatyta tvarka organizuoti GMO valdymo priežiūros komiteto posėdį bei priimti sprendimą dėl GM bulvių išleidimo į aplinką eksperimento tikslais.

Posėdžio pirmininkas

Aleksandras Spruogis

Posėdžio sekretorė

Neringa Šarkauskienė